

Theatrum historiae 31 (2022)

DOI:10.46585/th.2023.31.01

Urození hosté Augusta Silného. Šlechta z habsburské monarchie na vojenských manévrech u Zeithainu (1730)¹

Tomáš KONEČNÝ

Abstract: The manoeuvres of the Saxon army at Zeithain were remembered for their magnificence and the wealth. They were among the greatest festivities organised by Augustus the Strong and brought countless foreign guests to the military camp at Zeithain and nearby villages. Among the most prominent visitors was the King of Prussia, Friedrich Wilhelm I, with his son. But there were many others who were overshadowed by the lustre of the event. The aim of this study is to open the theme of the guests at the “Zeithainer Lustlager” with the question how many nobles and diplomats from the Habsburg Monarchy visited this prominent event.

Keywords: Augustus the Strong (1670–1733), Zeithainer Lustlager, military representation, diplomacy, Saxony, Saxony-Poland, Habsburg monarchy

Nejrozměrnějším svazkem knihovny benediktinského opatství v Rajhradě je soubor vojenských plánů.² Tato kniha obsahuje po titulním listu 110 mědirytinových tisků, které zobrazují manévry saské armády u Zeithainu trvající od 1. června do 26. června 1730.³ Každý plán čtenáři pečlivě ukazuje jednotlivé fáze a pohyby vojenských útvarů, včetně blízkého okolí, po kterém se vojsko pohybovalo. Kromě podrobných ztvárnění armádních cvičení je možné spatřit vybrané (převážně) efemérní objekty, které byly vztyčeny pro tuto příležitost. Pořadatelem tohoto cvičení saské armády byl August Silný

1 Příspěvek vznikl za podpory MŠMT ČR udělené UP v Olomouci (IGA_FF_2023_011).

2 Knihovna benediktinského opatství Rajhrad, Grundrisse des Campements bey Zeitheyn 1730, sign. R-DCCCLXXXVIII.

3 Tato událost je známá pod mnohými jmény (mezi nejznámější patří Campement [nebo Lager] von Radewitz, Zeithainer [nebo Mühlberger] Lager, popřípadě Zeithainer Lustlager). V této studii zůstávám u pojmenování vojenské manévry u Zeithainu, neboť podtrhuje hlavní námět celé události. Gerhard ZWOCH, *Das Zeithainer Lustlager 1730–2005. Zum Jubiläum des Campements der Armee Augusts des Starken zwischen Mühlberg und Großenhain*, Großenhain 2005, s. 6.

(1670–1733), saský kurfiřt a polský král.⁴ Ten se rozhodl udělat z celoarmádního cvičení svého nově reformovaného vojska spektakulární společenskou událost celoevropského významu. Věnoval této velkolepé ukázce vojenské zdatnosti Saského kurfiřtství mnoho své pozornosti a investoval do ní značné prostředky, neboť si přál skrze úspěšné manévry dokázat silnou pozici Sasko-Polska mezi evropskými státy.⁵ Plánoval tím také polepšit nástupnické podmínky svého syna, Fridricha Augusta (1696–1763), ve vztahu k nejisté polské koruně.⁶ Chtěl proto vojenské manévry využít též k tomu, aby získal na svou stranu Fridricha Viléma I. (1688–1740), jenž mohl představovat pro saské kurfiřtství (potažmo polské království) neopominutelného spojence ve snaze zajistit polskou korunu.⁷ Pruský král rád pozvánku přijal, načež přicestoval do vojenského ležení se svým synem, budoucím Fridrichem II. Velikým (1712–1786), a doprovodem 147 pruských důstojníků.⁸

Do Saska přicestovali rovněž další hosté, mezi než patřil také slezský šlechtic, Jiří Karel z Haugwitz (1674–1745).⁹ Ten na manévry dorazil se svým synem Fridrichem Vilémem (1702–1765), budoucím významným politikem na dvoře Marie Terezie.¹⁰ Právě Jiří Karel z Haugwitz byl pravděpodobně prvním majitelem zmiňovaného rozměrného

4 August Silný vládl v Sasku jako kurfiřt Fridrich August I. (1694–1733) a v Rzeczpospolité jako král August II. (1697–1706, 1709–1733). Reiner GROSS, *Geschichte Sachsens*, Berlin 2001, s. 125.

5 Dvacátá léta 18. století „[...] nebyla pro Augusta Silného vnitropoliticky právě nejkliďnější, a tedy co do možnosti reprezentace nejpříhodnější: docházelo především ke konfesijním problémům (roku 1724 v Toruni a v roce 1726 v Drážďanech), v roce 1727 zemřela jeho manželka Christiane Eberhardina, probíhaly změny v uspořádání kurfiřtského zemského sněmu.“ Iveta COUFALOVÁ, „Schaut wie A: Rex seine Armeee jetzt speiset [...]“ Štola Augusta Silného: jídlo a reprezentace moci ve vojenském ležení u Zeithainu (1730), in: Blanka Jedličková – Milena Lenderová – Miroslav Kouba – Ivo Říha (eds.), *Krajiny prostřených i prázdných stolů. I., Evropská gastronomie v proměnách staletí*, Pardubice 2016, s. 5. Kromě geopolitické situace byl August Silný motivován také vojensky. Po kritických porážkách saské armády ve velké severní válce provedl saský kurfiřt její reformu. Manévry u Zeithainu měly být vyvrcholením této mnohaleté snahy. Mělo dojít k secvícení velkých formací saské armády podle nových předpisů. K saské armádě a její roli ve velké severní válce Alexander QUERENGÄSSER, *Das kursächsische Militär im Großen Nordischen Krieg 1700–1717*, Paderborn 2019.

6 Karl CZOK, *August der Starke und seine Zeit, Kurfürst von Sachsen, König in Polen*, München – Zürich 2006, s. 69–71.

7 Peter LANGEN, *Eine Armee für den König in Preussen. Das Zeithainer Lager 1730*, in: Frank Göse – Winfried Müller – Kurt Winkler – Anne-Katrin Ziesak (eds.), *Preussen und Sachsen. Szenen einer Nachbarschaft*, Dresden 2014, s. 222–223.

8 Oba králové se nesetkali poprvé. V roce 1728 navštívil Fridrich Vilém I. saského kurfiřta v Drážďanech a v témž roce August Silný vycestoval do Braniborska, kde mohl shlédnout manévry pruského vojska. Přičemž přehlídky pruských regimentů mohly být jedním z podnětů Augusta Silného zorganizovat vlastní manévry. H. BESCHORNER, *Das Zeithainer Lager von 1730*, s. 59; Reinhold MÜLLER, *Die Armee Augusts des Starken: Das sächsische Heer von 1730 bis 1733*, Berlin 1984, s. 15.

9 Pro psaní šlechtických jmen přejímám stejný přístup, jaký je uveden v úvodu knihy: Jiří KUBEŠ – Martin BAKEŠ – Michaela BURIÁNKOVÁ a kol., *V zastoupení císaře: česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*, Praha 2018, s. 19–20.

10 Dagmar RUZICKA, *Friedrich Wilhelm Graf von Haugwitz (1702–1765). Weg, Leistung und Umfeld eines schlesisch-österreichischen Staatsmannes*, Frankfurt am Main 2002, s. 29.

svazku vojenských plánů, který se dochoval v benediktínské knihovně. Díky rodinnému dědictví a následnému odkoupení pozůstalosti rodu Bedou Dudíkem (1815–1890) je možné dopátrat se cesty, jakou tato kniha plánů mohla urazit až do dnešního Rajhradu.¹¹ Přesto je svazek vojenských plánů pouhým střípkem odkazu, které manévry u Zeithainu za sebou zanechaly. Reprezentačních tisků, medailí, písní a předmětů, jež měly uchovávat v paměti slávu a velkolepost této události, vzniklo nepřeborné množství. Stejně tak byl Jiří Karel z Haugwitz pouze jedním ze stovek hostů, kteří na tyto manévry dorazili.¹²

Kolik však celkem dorazilo hostů z habsburské monarchie? Kteří šlechtici a vyslanci přicestovali do Saska? Předkládaný příspěvek zodpovídá čtenářům tyto otázky, které otevírají dosud netknuté téma návštěvníků vojenských manévru u Zeithainu. Přestože samotné vojenské cvičení bylo především reprezentačně-společenskou událostí, během které sdílely několik týdnů společný prostor hned dva královské dvory, hostům dostatečná pozornost věnována nebyla. Proč se však místo pouhého zlomku z nich nezaměřit na všechny? Důvod je prostý. Snaha obsáhnout celkový počet hostů by mohla být v tuto chvíli příliš ambiciózní. Vzhledem k tomu, že se hlouběji touto problematikou nikdo nezabýval, nebylo by rozumné se hned v prvním kroku pouštět na širé moře nespočtu pramenů, dokud nemá pomyslný námořník zvládnuté všechny nástroje, jak neztratit orientaci, ve chvíli, kdy ztratí z obzoru známé břehy. Studie se proto zaobírá jednou výsečí ze všech hostů, která představuje sice menší, ale o to jistější krok v dlouhodobějším bádání, jehož cílem je zkoumat téma návštěvníků na manévrech u Zeithainu. Zodpovězením předložených otázek v této studii je možné zjistit, jestli panoval v monarchii o tuto událost zájem (a kdo konkrétně o ní měl zájem), a také poznat, zdali je vůbec možné získat představu o tom, jak rozměrné manévry se u Zeithianu mohly odehrát.

Studie vychází zejména z pramenů saské provenience. V nich sleduji, které prameny hosty uvádějí, kteří hosté mohli dorazit na vojenské manévry a kolik hostů bylo přítomno z té které země monarchie. Studie je rozdělena na tři části. První část se zabývá prameny, které vznikly na základě administrativní nebo dokumentační činnosti saských úředníků Augusta Silného. Na ni navazuje část, jež se věnuje tiskům, které událost popisovaly a zpřístupňovaly veřejnosti. Na základě saské administrativy a pramenů pro veřejnost

11 Tomáš KONEČNÝ, *Vojenská prezentace Augusta II. Silného: Kulturně-militární analýza plánů cvičení saské armády u Zeithain v roce 1730*. Bakalářská práce, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2021, s. 7–8. Dostupné z URL:< <https://theses.cz/id/24vvi5/>>, [cit. 16. prosince 2022].

12 Prameny mluví obrazně například o nespočtu hostů, o více než 1000 návštěvnících anebo více než sto kočárech urozených šlechticů. Např. „Kurtze, doch gründliche Nachricht, Von der Königl. Pohlnis. und Chur-Fürstl. Sächsischen grossen General-Revue, welche [...] die gantze Königl. und Chur-Fürstl. Sächsische Armée den 1. Junij 1730 in dem Campement bey Zeithayn im Amte Grosse-Hayn [...] vorbey passiret, nebst einem Anhang vom Königl. Haupt-Quartier und gantzem Lager“, [S.l.] 1730, s. 1, 8 (SLUB Dresden, sign. Hist.Sax.C.210, misc.3).

rozebírá poslední kapitola studie hlavní téma práce, a totiž hosty z habsburské monarchie. Na konci studie se nachází seznam, který shrnuje konkrétní jména návštěvníků z habsburské monarchie, jež přilákala tato prestižní slavnost. Některé z nich se podařilo identifikovat (v takovém případě se u nich nachází poznámka), ale valná většina jmen bohužel zůstává bez identifikace, protože je poměrně náročné identifikovat takové množství šlechticů jen na základě pouhého rodového jména a titulu. Jedním z důvodů, proč byl přiložen tento seznam ke studii, je – kromě samotné možnosti mít přehledný seznam těch, kdo manévry navštívili – šance, že se některým čtenářům může podařit některé šlechtice rozpoznat. Tím by bylo možné dále provázat historii této události s životními osudy místní šlechty (potažmo šlechty z monarchie).

Jedním ze dvou historiků, kteří se tématu hostů v minulosti dotkli, byl Hans Beschorner (1872–1956). Ten vydal na počátku dvacátého století o manévrech u Zeithainu dvě studie. V první, *Beschreibungen und bildliche Darstellungen des Zeithainer Lagers von 1730*,¹³ pojednával o oslavných písemných a obrazových pramenech, které byly vydávány ve spojitosti s touto událostí. Ve druhé studii, *Das Zeithainer Lager von 1730*,¹⁴ Hans Beschorner sepsal průběh události od příprav až do jejího vyvrcholení, načež ve druhé části vytvořil pro budoucí badatele soupisy dochovaných pramenů, jež jsou rozděleny podle různých témat. Hans Beschorner se tématu hostů více dotkl ve druhé studii, v kontextu sepisování souborů pramenů.¹⁵ Vytvořil soupis pramenů, které hosty nějakým způsobem zaznamenaly, a dokonce část z nich transkriboval. Aniž by tyto seznamy nějak interpretoval, vytvořil jejich sepsáním výhodné počáteční podmínky pro tuto studii.¹⁶ Jako celek působí jeho dvě studie dosud jako nepřekonané dílo, ač jsou staré více než sto let.

Od vydání obou studií jsou vojenské manévry Augusta Silného spíše na okraji zájmu.¹⁷ Bývají sice reflektovány v dalších studiích nebo publikacích, ale ty manévry dosud nepojaly

13 Hans BESCHORNER, *Beschreibungen und bildliche Darstellungen des Zeithainer Lagers von 1730*, in: Neues Archiv für sächsische Geschichte (27), Dresden 1906, s. 103–151.

14 TÝŽ, *Das Zeithainer Lager von 1730*, in: Neues Archiv für sächsische Geschichte (28), Dresden 1907, s. 50–114, 200–252.

15 Hans Beschorner pracoval také se staršími pracemi, jako například příspěvkem von Mansberga. Bohužel se mi nepodařilo tuto studii z roku 1885 dohledat. H. BESCHORNER, *Beschreibungen und bildliche Darstellungen*, s. 104–105.

16 TÝŽ, *Das Zeithainer Lager von 1730*, s. 107–113.

17 Jedním z dalších důvodů byla komplikovaná pozice Saska v rámci Německé historiografie. Iveta COUFALOVÁ, *Král-konvertita: Panovnická konverze Augusta Silného a její reflexe v saském veřejném prostoru především mezi dvěma luteránskými jubilei (1717/1730)*. Disertační práce, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2021, s. 28–29. Dostupné z URL: <<https://theses.cz/id/4ugeum/>>, [cit. 16. prosince 2022].

komplexněji.¹⁸ Je to dáno množstvím pramenů a také samotným rozsahem téměř měsíc trvající události, kterou by nebylo dobré sledovat pouze z pohledu vojenské historie.¹⁹ Druhým historikem, jenž se k tématu hostů konkrétněji vyjádřil, byl Gerhard Zwoch. Ten u příležitosti 175. výročí manévřů u Zeithainu vydal knihu *Das Zeithainer Lustlager 1730–2005. Zum Jubiläum des Campements der Armee Augusts des Starken zwischen Mühlberg und Großenhein*,²⁰ která se, jak název napovídá, věnovala manévřům jako hlavnímu tématu. Ale stejně jako mnozí další, také Gerhard Zwoch vycházel zejména z ustálených poznatků Hanse Beschornera a svou knihu koncipoval spíše jako popularizační publikaci než studii s novými poznatky. Gerhard Zwoch ve své knize uvedl přesný počet urozených diváků, kteří měli na událost dorazit.²¹ Bohužel ale na daném místě neuvěd citaci, která by nám prozradila, z jakého zdroje tento údaj čerpal. V jazykově českém prostředí se ležením u Zeithainu zabývala Iveta Coufalová nejprve ve své studii *Schaut wie A: Rex seine Armee jetzt speise*²² a později také (v kontextu konverze Augusta Silného a její reflexe ve společnosti) ve své disertační práci.²³ Z pohledu využití armády jako nástroje pro panovnickou reprezentaci se zabýval tématem ležení také autor této studie.²⁴ Jak je patrné, vojenské manévry u Zeihainu rezonují v historickém povědomí, ale postrádají ucelenější a komplexnější zpracování, což nabízí široké pole možností pro budoucí výzkum.

-
- 18 P. LANGEN, *Eine Armee für den König in Preussen*, s. 222–223; Karl CZOK, *Am Hofe Augusts des Starken*, Leipzig 1989, s. 104; R. GROSS, *Geschichte Sachsens*, s. 138; Uwe-Peter BÖHM, *Die Kursächsische Armee im Zeithiner Lager von 1730*, in: Hans Assa v. Polenz – Gabriele v. Seydewitz (eds.), 900 Jahr Feier des Hauses Wettin: Regensburg, 26. 4. – 1. 5. 1989; 1089–1989. Festschrift des Vereins zur Vorbereitung der 900 Jahr Feier des Hauses Wettin e. V., Bamberg 1989, s. 105–125.
- 19 Nicméně ani z pohledu vojenské historie se těmto manévřům zatím více pozornosti nedostalo. Vojenské manévry u Zeithainu bývají představovány jako vyvrcholení reformy armády. Oskar Wilhelm SCHUSTER – F. A. FRANKE, *Geschichte der Sächsischen Armee von deren Errichtung bis auf die neueste Zeit (1. Teil)*, Leipzig 1885, s. 200–203; KROLL, Stefan, *Soldaten im 18. Jahrhundert zwischen Friedensalltag und Kriegserfahrung. Lebenswelten und Kultur in der kursächsischen Armee 1728–1796*, München 2006, s. 65–67. Celé saské armádě v roce 1730 věnoval publikaci Reinhold MÜLLER, *Die Armee Augusts des Starken: Das sächsische Heer von 1730 bis 1733*, Berlin 1984; P. LANGEN, *Eine Armee für den König in Preussen*, s. 222–223. Zvláštní pozornost si však zaslouží příspěvek ve sborníku z výstavy *Im lichte des Halbmonds*, který byl věnován orientálnímu janičárskému praporu, jenž sehrával v ležení u Zeithainu důležitou reprezentační úlohu: Elisabeth MIKOSCH – Holger SCHUCKELT, *Das sächsische Janitscharenbataillon beim Zeithainer Lager 1730*, in: *Im Lichte des Halbmonds – Das Abendland und der türkische Orient*, Dresden 1995, s. 289–295.
- 20 G. ZWOCH, *Das Zeithainer Lager von 1730*.
- 21 „Preussenkönig von dessen 18jähriegen Sohn und 150 Offizieren! Ausserem trafen an weiteren hohen Gästen noch zwei Kronprinzen, 47 Fürsten und Herzöge, 15 europäische und aussereuropäische Gesandte, 69 Grafen und 38 Barone als offizielle Gäste ein.“ Tamtéž, s. 69.
- 22 I. COUFALOVÁ, „Schaut wie A: Rex seine Armee jetzt speiset“, s. 79–92.
- 23 TÁŽ, *Král-konvertita: Panovnická konverze Augusta Silného a její reflexe v saském veřejném prostoru*.
- 24 T. KONEČNÝ, *Vojenská prezentace Augusta II. Silného*.

Hosté v administrativních seznamech

Pro identifikování hostů z habsburské monarchie je pro začátek dobré uvést, jaké prameny evidovaly uceleněji zahraniční hosty.²⁵ Úřední nebo oficiální seznamy se nám dochovaly v Hauptstaatsarchiv Dresden ve fondech Geheimes Kabinett²⁶ a Oberhofmarschallamt.²⁷ V prvním jmenovaném fondu, konkrétně v souboru acta varia, jsou uschovány povětšinou tisky pro veřejnost (kterým se věnuje další kapitola). Seznamů o hostech je zde dochováno pouze několik. Lze zde najít informace o doprovodu pruského krále, vyslancích nebo tzv. knížecích osobách (toto pojmenování v sobě pojímá nejen knížata, ale také vévody, prince a v některých případech také panovníky).²⁸ V dalším souboru stejného fondu se nacházejí seznamy hostů v podobě volně vložených listů (mnohdy bez nadpisů), jež reflektují obdobné skupiny návštěvníků jako předchozí soubor. Neuvádějí však žádnou kategorii cizinců, v nichž by bylo možné nalézt hosty z habsburské monarchie.²⁹ Dále je zde uložena část seznamů a plánů týkající se ubytování hostů ve dvorském táboře, v němž měl přebývat August Silný s Fridrichem Vilémem I. Na některých zde uschovaných listech lze pozorovat až jistou nedbalost v jejich provedení, protože obsahují škrty, úpravy a někdy se i opakují – zřejmě se jednalo o kopie.³⁰

Co se týče samotného dvorského tábora, není překvapující, že k němu vzniklo velké množství pramenů,³¹ protože představoval jedno z nejvýznamnějších míst vojenských manévřů. Děлил se na sedm částí, tzv. kvadrátů, a svým půdorysem připomínal tvar písmene U. Jádrem celého dvorského tábora byl královský kvadrát (nacházející se v místě spoje obou „křidel“ pomyslného U), ve kterém byl ubytován August Silný společně s Fridrichem Vilémem I. Po nejbližších stranách královských stanů ležely zahrady se stany knížat a pruských důstojníků, jež navazovaly na honosný komplex stanů obou králů. O něco vzdálenější čtyři kvadráty (tvořící levé a pravé křídlo ležení) sloužily jako místo

25 Hans Beschorner zpracoval pečlivě podle vzniku seřazený soupis textových a obrazových pramenů. H. BESCHORNER, *Beschreibungen und bildliche Darstellungen*, s. 103–151.

26 Sächsisches Staatsarchiv, Hauptstaatsarchiv Dresden (dále jen SächsStA-D), 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01064/03; SächsStA-D, 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01056/07.

27 Ubytování na raně novověkých panovnických dvorech měl na starosti vždy dvorský maršálek. SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a.

28 Výjimečně působí seznam hostů, kteří se měli zúčastnit cesty do Lichtenburgu a lovu (fol. 75–76), a seznam dam a dívek (fol. 78–80). SächsStA-D, 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01056/7, fol. 50–52, 75–87, 98–100, 132, 189, 191.

29 SächsStA-D, f. 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01064/03, fol. 9–30.

30 Tamtéž, fol. 31–53.

31 Kromě zmíněných seznamů se nám dochovaly i různé plány a vyobrazení. Knihovna benediktinského opatství Rajhrad, Grundrisse des Campements bey Zeitheyn 1730, sign. R-DCCCLXXXVIII, fol. 2; Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden (dále jen SLUB Dresden) Kartensammlung, Plan der Tafelordnung des Lagers bei Zeithain, sign. SLUB/KS A14631.

pro ubytování části polské šlechty, představitelů (vlády) saského kurfiřtství, a nakonec též blíže nespecifikovanému množství cizinců a zahraničních důstojníků (mimo jiné také služebnictva). Jakým způsobem byl dvorský tábor důmyslně navrhnout, je patrné také na volbě jeho polohy v krajině. Nacházel se na vyvýšenině, ze které bylo možné přehlédnout plochu cvičiště i ležení celé saské armády. Rozložení prostoru manévru, včetně dvorského tábora, takto pečlivě navrhl dvorní architekt Augusta Silného, Matthäus Daniel Pöppelmann (1662–1736).³²

Kategorii cizinců ve dvorském táboře ale prameny bohužel téměř nereflktují. Většina pozornosti zde byla vyhrazena v první řadě knížecím osobám, dále pak pruským hostům (popř. polským návštěvníkům).³³ Mezi knížecími osobami se objevuje pouze blíže nespecifikovaný Lichtenštejn, u něhož lze předpokládat původ z habsburské monarchie.³⁴ Protože měl být Lichtenštejn ubytován mezi dalšími knížecími osobami, nabízí se vysvětlení, že mohlo jít přímo o soudobého knížete tohoto rodu, Josefa Jana Adama (1690–1732).³⁵ Kromě něj však o dalších hostech z habsburské monarchie ubytovaných ve dvorském táboře nevíme. Zůstává proto otázkou, jestli ještě někdo další mohl být ubytován v tomto významném místě vojenských manévru Zeithainu.

Dochované soupisy nám dávají představu, jak úředníci Augusta Silného postupně „budovali“ dvorské ležení pro nejurozenější návštěvníky, a také z čeho mohly vycházet záznamy úřadu vrchního dvorského maršálka (oberhofmarschallamt).³⁶ Ty byly zapsány již bez dodatečných úprav v ucelené podobě. Nalézají se v nich například záznamy zasedacího pořádku při pravidelných hostinách ve dvorském táboře,³⁷ které svou bohatostí fascinovaly veřejnost.³⁸ V této studii jsou však tyto seznamy opominuty, protože pravděpodobnost, že se v nich nachází hosté z habsburské monarchie je malá, jak napovídá soupis ubytovaných návštěvníků ve dvorském táboře. Navíc většina hostů byla z kapacitních důvodů ubytována

32 H. BESCHORNER, *Das Zeithainer Lager von 1730*, s. 54; G. ZWOCH, *Das Zeithainer Lager von 1730*, s. 23–27.

33 Tuto skutečnost je možné pozorovat nejen na uvedených pramenech, ale také na rozložení dvorského tábora a způsobu, jakým byli hosté rozděleni u stolování. U tzv. zlatých stolů seděly knížecí osoby (herrschaft), u stříbrných stolů byli umístěni Prusové, Poláci, cizinci a maršálové. SächsStA-D, f. 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01056/7, fol. 99; *Das Königl. Polnische und Churfürstl. Sächsische Feld-Lager, oder Diarium und eigentliche Beschreibung alles desjenigen, was in dem grossen Campement, bey Radewitz an der Elbe unfern Mühlberg in Sachsen, vom 31. Maji biß 27. Junii 1730 [...] vorgegangen: nebst beygefügten Kupfern und poetischen Vorstellungen*, [S.l.] 1730, f. 10 (SLUB Dresden, sign. Hist. Sax.C.1049, misc.1).

34 SächsStA-D, f. 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01064/03, fol. 26, 50.

35 Kníže Josef Jan Adam z Lichtenštejna (1690–1732), byl v letech 1729 a 1730 principiálním komisařem (principalcommissär) na knížecím sněmu ve Slezsku, kde zastupoval Karla VI. Constant von WURZ-BACH, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* (dále jen BLKÖ), Bd. 15, Wien 1866, s. 128.

36 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a.

37 Tamtéž, fol. 30–70.

38 Srov. I. COUFALOVÁ, „*Schaut wie A: Rex seine Armee jetzt speiset*“.

ve vesnicích a zámcích v blízkém okolí Zetihainu. A protože měl August Silný zájem zjistit, kolik hostů mohlo celkem dorazit k manévřům, vydal v době konání slavnosti pokyn shromáždit soupis v okolí ubytovaných návštěvníků.³⁹

V záznamech úřadu vrchního dvorského maršálka (oberhofmarschallamt) můžeme dodnes vidět shromážděné zápisy všech hostů na šedesáti dvou stranách.⁴⁰ Na jeho základě vznikl kratší výpis, jenž všechny zápisy spojuje v jeden celistvý soupis.⁴¹ Proto by měl tento seznam v co největší míře reflektovat početní stav a složení urozených návštěvníků v průběhu konání manévřů. Tento seznam 311 zahraničních návštěvníků (na který navazuje seznam přítomných dam a dívek)⁴² je pro nás zajímavý tím, že obsahuje přípisky s informacemi, odkud urození muži pocházeli, díky čemuž je možné později nalézt ty pocházející z habsburské monarchie. Kurfiřtští úředníci však nezaznamenali úplný výčet všech hostů. Vymezili proto v *Consignation derer Frembden* ty kategorie, které v něm nebyly zahrnuty. „[Vyjma] jejich knížecích osob, pánů z Polska a Pruska, saských dvorských kavalírů a zemské šlechty, také mnoha učenců a obchodníků všeho druhu.“⁴³ Tímto vymezením se je možné hypoteticky určit ty kategorie hostů, které by nám v součtu s tímto seznamem měly dát úplný výčet veškerých návštěvníků vojenských manévřů.

Většinu zde neuvedených soupisů hostů jsme schopni dohledat jak na dalších stranách úřadu dvorského maršálka (oberhofmarschallamt), tak také na výše zmíněných seznamech. Byli zde evidováni pruští důstojníci⁴⁴ a hosté z Rzeczpospolité, již byli ubytováni v nedalekém Großenhainu.⁴⁵ Zatímco nižší šlechta byla rozdělena do jednotlivých seznamů na základě různých kritérií (ať už to byla šlechta ze zahraničí, místní šlechta nebo spadala pod jinou kategorii), aristokracie byla stmelena v jeden celek. V seznamu knížecích osob bývají vyjmenováni vévodové, knížata, (korunní) princové a oba králové, August Silný a Fridrich Vilém I.⁴⁶ Není možné však tvrdit, že toto složení platí bez výjimek. Dalšími třemi kategoriemi hostů dohledatelnými v záznamech úřadu dvorského maršálka (oberhofmarschallamt) jsou představitelé Saska (kavalíři, ministři a služebnictvo),⁴⁷ nedorazivší kolínský kurfiřt a bavorský kurfiřt,⁴⁸ a nakonec nositelé Řádu bílé orlice.⁴⁹

39 H. BESCHORNER, *Das Zeithainer Lager von 1730*, s. 113.

40 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 231–293.

41 Tamtéž, fol. 131–139.

42 Tamtéž, fol. 140–143.

43 „*Derer fürstlichen Persohnen, Herrn Pohlen und Preussen, sächsischen Hofcavaliers und Landadel, auch vielen Gelehrten und Kauffleuthe von allen Arthen.*“ Tamtéž, fol. 139.

44 Tamtéž, fol. 115–120.

45 Tamtéž, fol. 129–130.

46 Tamtéž, fol. 127–129.

47 Tamtéž, fol. 143–153.

48 Tamtéž, fol. 318–323.

49 Augustem Silným založený Řád bílé orlice je dodnes nejvyšším polským vyznamenáním. Tamtéž, fol. 105–106.

Držitelé Řádu bílé orlice byli rozděleni na dvě části. V první byli uvedeni všichni nositelé řádu z Rzeczpospolité. Druhá část obsahovala šlechtice z německých zemí, mezi kterými se nalézají nejvyšší hofmistr Leopold Vilém (II.) z Valdštejna (1677–1748).⁵⁰ Ten obdržel Řád bílé orlice v roce 1729 během své dvojité služby v Sasko-Polsku. Leopold Vilém zde vystupoval jako císařský vyslanec a také jakožto nejvyšší hofmistr arcivévodkyně Marie Josefy (1699–1757), manželky kurfiřtského prince Fridricha Augusta. Jak poukázala Nela Michalicová, nebylo možné obě role vždy vykonávat plnohodnotně, což zákonitě vedlo člověka k nevyhnutelné volbě, které z těchto dvou posláních je v danou chvíli důležitější.⁵¹ Vypadá to, že v tomto případě Leopold Vilém nemusel řešit podobné dilema, protože veškeré jeho povinnosti se shromáždily na jednom místě. Zaprvé Marie Josefa dorazila 28. května do vojenského ležení a byla přítomna po celou dobu konání manévřů. A v případě druhém se veškeré diplomatické dění Sasko-Polska přesunulo do prostoru vojenského ležení, kam zavítal také habsburskou geopolitikou sledovaný francouzský vyslanec, markýz Anton de Monti.⁵²

Druhým císařským diplomatem přítomným na manévrech byl Fridrich Heinrich ze Seckendorffu (1673–1763) působící jako vyslanec v Braniborsko-Prusku v letech 1728 až 1732, který dorazil k Zeithainu pravděpodobně přímo s pruským králem.⁵³ Oficiální dokumenty zmiňují kromě Seckendorffa dalších devět vyslanců.⁵⁴ Kategorie vyslanců se objevuje poměrně často také v rejstříku map dokumentující tuto událost. Vyslanci byli uvedeni do výčtu všech zahraničních hostů, kde jsou snadno rozlišitelní svými vyslaneckými tituly. Pro nalezení hostů z habsburské monarchie nicméně pořád zůstává nejhodnotnějším pramenem souhrnný seznam hostů zpracovaný na pokyn Augusta Silného, tzv. Ohngefähre Consignation derer Fremdbden, so das Campement bey Radewitz 1730 besucht.

50 Tamtéž, fol. 106.

51 J. KUBEŠ – M. BAKEŠ – M. BURLÁNKOVÁ a kol., *V zastoupení císaře*, s. 298–302. K roli Leopolda Viléma na saském dvoře viz Jiří HRBEK, *Barokní Valdštejnové v Čechách: 1640–1740*, Praha 2013, s. 545–554. Před Leopoldem Vilémem tuto roli zastával František Karel Vratislav z Mitrovic. Nela MICHALICOVÁ, *Vyslanec hofmistrem – hofmistr vyslancem. Jeden rok o dvojí roli hraběte Františka Karla Vratislava z Mitrovic u sasko-polského dvora v roce 1726*, in: Kateřina Kovárová – Zbyněk Sviták (eds.), *Historie 2015/2016. Sborník prací z celostátní studentské vědecké konference Brno 21.–22. dubna 2016*, Brno 2017, s. 115–134.

52 H. BESCHORNER, *Das Zeithainer Lager von 1730*, s. 58; G. ZWOCH, *Das Zeithainer Lager von 1730*, s. 25.

53 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 133.

54 Spolu se Seckendorffem přicestoval z Braniborsko-Pruska anglický, holandský vyslanec a dva švédští. Z Rzeczpospolité dorazil anglický a pruský vyslanec. Dalšími diplomaty byli dánský vyslanec, francouzský resident a falcký vyslanec sídlící v Saském kurfiřtství. SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 132–133. Srov. SächsStA-D, f. 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01064/03, fol. 19, 22.

Hosté v tiscích určených pro veřejnost

Vojenské manévry Augusta Silného přitahovaly v Evropě pozornost. Ještě před tím, než vůbec dorazily první regimenty na místo konání, věděla už veřejnost o přípravách této velkolepé slavnosti. V březnu roku 1730, dva měsíce do zahájení přehlídek, byly dokonce neoficiálně tisknuty první listy, které popisovaly, co vše se má na manévrech udát. Zájem časem pochopitelně ještě vzrostl, stejně jako množství tisků v nejrůznějších podobách.⁵⁵ Řadí se mezi ně písně, básně, grafiky a popisy ležení se vším jeho bohatstvím a luxusem. Aby se zamezilo šíření nepodložených a fantastických zpráv, vydal August Silný zákaz zapovídající tisk a šíření tiskovin, které by neměly jeho schválení.⁵⁶

Na základě tohoto rozhodnutí byly 25. července 1730 zabaveny texty u obchodníka Johanna Paula Hoffmanna v Lipsku. Mezi zabavené tisky patřil mimo jiné několika málo stránkový svazek *Kriegs-Operationen, wie solche in der Ordnung im Campement zu sehen*.⁵⁷ Čtenáři se v něm mohli stručně dozvědět základní informace o vojenských manévrech a místech, ve kterých byli ubytováni dorazivší urození šlechtici. Pro svou omezenou velikost tisku (svazek má celkem 6 stran) mohl její autor vybrat však pouze část návštěvníků. Musel proto vybírat pro své čtenáře ty nejzajímavější a nejvýznamnější hosty (konkrétně dokumentoval ubytování obou králů, korunních princů, knížecích osob, vyslanců, polských šlechticů a některých generálů). Kromě knížete z Lichtenštejna, Leopolda Viléma (II.) z Valdštejna a Fridricha H. ze Seckendorffu, se však mezi nimi nenachází další hosté z habsburské monarchie.

Z tohoto pohledu je pro nás mnohem zajímavější pravidelně vydávaný *Sächsischen Curiositäten Cabinet*.⁵⁸ V jeho vydání z roku 1731 je umístěn poměrně dlouhý seznam šlechticů, který se svou podobou a velikostí přibližuje oficiálním seznamům.⁵⁹ U některých jmen šlechticů se nachází poznámky, odkud pocházeli, a v případě vyslanců se zde nachází dokonce kompletnější výčet, než je v ostatních pramenech uvedených v této studii.⁶⁰ Obsáhlost seznamu je taková, že Hans Beschorner dokonce přišel s hypotézou, zda její autor nevycházel přímo z oficiálních dokumentů.⁶¹ Je dokonce pravděpodobné, že Gerhard Zwof vyházel ve své práci z tohoto zdroje, protože zdejší součet knížat, hrabat, vyslanců

55 Srov. H. BESCHORNER, *Beschreibungen und bildliche Darstellungen*, s. 103–124.

56 Tamtéž, s. 108.

57 SächsStA-D, f. 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01056/4, *Kriegs-Operationen, wie solche in der Ordnung im Campement zu sehen*.

58 Peter Georg MOHRENTHAL, *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*, Dresden 1731.

59 Tamtéž, s. 149–157.

60 Dva vyslanci angličtí, francouzský, dva císařští, falcký, dva holandské, kuronský, pruský, ruský, tři švédští a papežský nuncius. P. G. MOHRENTHAL, *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*, s. 151–152.

61 H. BESCHORNER, *Beschreibungen und bildliche Darstellungen*, s. 109.

a baronů koresponduje s jím uvedeným počtem hostů v *Das Zeithainer Lustlager 1730–2005*.⁶² Pokud nevycházel z jiného zdroje, byly by přeci jen jeho závěry nepřesné, protože tento pramen nelze považovat za oficiální dokument správy Augusta Silného. Především se však nedají údaje z tohoto pramene použít samostatně. Sice nalézáme v *Sächsischen Curiositäten Cabinet* přehledný a poměrně dlouhý výčet urozených návštěvníků, když jej ale srovnáme s oficiálním seznamem hostů,⁶³ spatříme nesrovnalosti. Při komparování obou pramenů je možné zjistit, že jejich celkové počty mezi sebou nekorrespondují.⁶⁴ Ba co více, nacházejí se mezi nimi rozdíly též v jednotlivostech. Například *Sächsischen Curiositäten Cabinet* nám dochoval unikátní zmínku, že do ležení dorazil též kníže z Lobkovic (tuto informaci jinde nenalézáme).⁶⁵ Na druhou stranu ale postrádá množství hostů, kteří jsou jinak uvedeni v oficiálním seznamu.

Je otázkou, kolik dalších takových nepřesností a změn by bylo možné nalézt při hlubší analýze. Porovnání obou seznamů nám však už nyní říká, že neexistuje jeden úplný a nezpochybnitelný seznam hostů, který by nám přímočaře zodpověděl naši badatelskou otázku. Naopak tyto nesrovnalosti působí dojmem, že muselo být problematické zaznamenat takové velké množství lidí, i když to bylo v přímém zájmu Augusta Silného. Jedno vysvětlení, proč se nacházejí mezi seznamy rozdíly, je nasnadě. Vzhledem k tomu, že vojenské přehlídky trvaly od 1. do 26. června, si není těžké představit, že nedostatky záznamů mohly být způsobeny plynulým pohybem návštěvníků. Po dobu konání manévrů diváci zřejmě přijížděli a odjížděli, jak sami potřebovali. Toto vysvětlení lze podpořit příkladem markraběte z Ansbachu,⁶⁶ jenž přicestoval do ležení až 22. června, což se dozvídáme zásluhou jeho vysokého postavení.⁶⁷ Mnoho dalších šlechticů mohlo být opomenuto. Připomeňme, že oficiální seznam hostů začal být sepisován až v průběhu konání události, kdy mohla část šlechticů již odcestovat. Oba seznamy nám proto mohou podávat zprávy o přítomných hostech z jiných dní.⁶⁸

V diářiích popisujících vojenské manévry u Zeithainu se už hosté objevují méně. Jejich společným znakem je většinou rozsáhlý prostor, který věnují popisu jednotlivých

62 G. ZWOCH, *Das Zeithainer Lager von 1730*, s. 69.

63 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 131–139.

64 Srov. SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 131–139; P. G. MOHRENTHAL, *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*, s. 151–152.

65 P. G. MOHRENTHAL, *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*, s. 150.

66 Jednalo se o Karla Wilhelma Friedricha z Brandenburg-Ansbachu (1712–1757). *Neue Deutsche Biographie*, Band 11, Berlin 1977, s. 223.

67 *Ausführliche Beschreibung, Oder richtiges Journal, Dessen Was in dem ... Lust-Campement Bey Mühlberg in Sachsen Anno 1730. ... vorgegangen*, [S.l.] 1730, s. 39 (SLUB Dresden, sign. Hist.Sax.H.515,misc.1).

68 Proměnlivost osazenstva po dobu trvání manévrů by bylo možné snad prokázat porovnáním seznamů, které dokumentují místa šlechticů při stolování v průběhu manévrů. Den po dni by bylo možné vidět, jak se proměňovalo osazenstvo. SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 30–70.

vojenských cviků a kurfiřtské armádě (regimenty bývají uvedeny svými jmény, objevuje se jejich pořadí na přehlídce z 1. června nebo také popis bitevního řádu armády).⁶⁹ Teprve na tomto základě je postaven (neméně významný) doprovodný program s bohatstvím a krásou ležení u Zeithainu. Oproti tomu návštěvníci, až na nejvýznamnějšího hosta, Fridricha Viléma I., nejsou v tiscích pro veřejnost tolik reflektováni. V saském kalendáři nebo v diářiích jsou jménem uvedeny knížecí osoby, přičemž v diářiích se objevuje unikátní rozdělení. Knížecí osoby jsou zde rozepsány ve dvou částech, jako hosté ze Sasko-Polska a posléze z Braniborsko-Pruska.⁷⁰ Zatímco jinde knížecí osoby působí jako homogenní skupina, zde jsou rozdělení a uvedení jako dvě oddělené skupiny. Na základě tohoto rozdělení však postrádáme v seznamech knížete z Lichtenštejna a knížete z Lobkovic.

Hosté z habsburské monarchie a vyslanci

Předchozí kapitoly ukázaly, že pokud hledáme hosty dorazivší z habsburské monarchie, můžeme je nalézt v největším počtu ve dvou pramenech. Prvním z nich je oficiální seznam sepsaný na pokyn samotného Augusta Silného s jeho 311 zahraničními hosty.⁷¹ Protože obsahuje poznámky o původu více než dvou třetin hostů, jsme na jeho základě schopni rozlišit, kdo z nich přicestoval z habsburské monarchie. Pokud bychom ale zaměřili pozornost pouze na hosty s přípiskem jejich původu, opomineme tím přes sto hostů, kteří mohli pocházet ze zemí, v nichž vládl Karel VI. Mezi těmito hosty bez připsaného původu nacházíme například hraběte z Vrtby staršího a hraběte z Vrtby mladšího.⁷² I když u nich není dopsaný jejich původ, víme, že pocházeli z habsburské monarchie.⁷³ Tato skutečnost logicky vybízí k otázce, kolik dalších členů méně známých rodů může být ukryto v tomto seznamu. Další podobná otázka zní, jestli se u všech hostů – s uvedeným původem z některé

69 *Ausführliche Beschreibung, Oder richtiges Journal, Dessen Was in dem ... Lust- Campement Bey Mühlberg in Sachsen Anno 1730. ... vorgegangen*, s. 11–12; *Das Königl. Polnische und Churfürstl. Sächsische Feld-Lager, oder Diarium und eigentliche Beschreibung alles desjenigen, was in dem grossen Campement, bey Radewitz an der Elbe unfern Mühlberg in Sachsen, vom 31. Maji biß 27. Junii 1730 ... vorgegangen: nebst beygefügeten Kupfern und poetischen Vorstellungen*, s. 6–8; *A short journal of his Polish majesty's camp of Radewitz in Saxony in the year 1730*, London 1733 (SLUB Dresden, sign. Hist.Sax.C.1620).

70 *Königlich-Polnischer und Churfürstlich-Sächsischer Hoff- und Staats-Calender auf das Jahr 1731*, Leipzig 1731, s. 79 (SLUB Dresden, sign. Hist.Sax.I.179–1731); *Ausführliche Beschreibung, Oder richtiges Journal, Dessen Was in dem ... Lust- Campement Bey Mühlberg in Sachsen Anno 1730. ... vorgegangen*, s. 43.

71 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 131–139.

72 Tamtéž, fol. 138.

73 Buď se jednalo o Františka Václava z Vrtby (1670–1750) a jeho syna, nebo o Františka Arnošta (1674–1750) a jeho stejnojmenného syna (1717–1794). František Arnošt starší měl za manželku Marii Annu Vratislavkou z Mitrovic, který disponovala vazbami na sasko-polský dvůr. Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, 1. díl, Praha 2010, s. 473–747; *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, Praha 1907, sv. 26, s. 1059.

země monarchie – jedná o šlechtice skutečně pocházející z daného území. Například návštěvník s francouzským jménem, monsieur de Pierre, měl dorazit do Saského kurfiřtství z Vídně.⁷⁴ Přitom se dá důkladněji zamyslet nad tím, jestli ve Vídni kupříkladu jen nepobýval na přechodnou dobu, zda by ho bylo vůbec možné definovat jako šlechtice z habsburské monarchie (aniž bychom tím otevírali otázku, nakolik se šlechtic raně novověké Evropy mohl cítit být vlastencem nebo příslušníkem některého státu).

Řešením tohoto gordického uzlu je nakonec přijetí pohledu saských úředníků. Jako klíč nám poslouží původní označení hostů v pramenech, díky čemuž si můžeme být jisti, že daní návštěvníci přicestovali z jedné ze zemí habsburské monarchie.⁷⁵ Jsme tím sice v tuto chvíli nuceni opominout jednu třetinu hostů tohoto seznamu, ale díky tomuto řezu jsme schopni mluvit o jistém počtu šlechticů, aniž by bylo potřeba nad každým jednotlivcem polemizovat. Na základě tohoto klíče rozlišujeme v Ohngefahre Consignation derer Frembden návštěvníky z Čech (osm), Moravy (tři), Uherska (dva), Slezska (39)⁷⁶ a přímo z Vídně (devět).⁷⁷ Celkem se jednalo o šedesát šlechticů, u nichž můžeme tvrdit, že byli ubytováni v okolí ležení u Zeithainu, a tedy že se jako hosté také zúčastnili vojenských manévrů.

Druhým pramenem, jenž pojednává o menším počtu hostů s označením jejich původu (celkem 182 šlechticů), je seznam v *Sächsischen Curiositäten Cabinet*.⁷⁸ Jeho výhodou je, že oproti předchozímu oficiálnímu soupisu postrádá dodatek o původu hostů pouze několik málo jedinců. Na druhou stranu ale není jisté, na jakém základě soupis vznikl. Jak už bylo řečeno, nemohli zde být zachyceni všichni návštěvníci. Na druhé straně ale obsahuje jména šlechticů, kteří v oficiálním dokumentu chyběli. Pokud vycházel jeho autor z oficiálních záznamů, tak jak uvažoval Hans Beschorner, není vůbec jisté, ze kterých a také jestli se nám vůbec dochovaly do dnešní doby.⁷⁹ Protože považuji za nepravděpodobné, že si autor jména hostů vymýšlel, přijímám zde uvedené šlechtice do soupisu hostů z habsburské monarchie na konci studie také. Vycházím z představy, že seznam vznikl v jinou dobu než oficiální dokument, a tudíž že mohl zachytit některé hosty, kteří jinde nejsou uvedeni.

74 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 137.

75 Přítomnost Felixe Sobka z Kornic na seznamu dokládá, že je třeba chápat tyto připsané poznámky o původu především jako místo, odkud hosté pocházeli. Tento šlechtic sice přicestoval z Prahy, kde v té době studoval, ale on samotný pocházel z Ratibořska ve Slezsku. P. G. MOHRENTHAL, *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*, s. 153.

76 Zámeckého hejtmána (Schloßhauptmanna) Zieglera a Cammerjunkera Biba, kteří oba pocházeli ze slezské Strzelicze, jsem do obecného výčtu nepočítal, i když byli v seznamu uvedeni. Cílem studie je identifikovat urozené hosty, jimiž oba zmínění muži zřejmě nebyli. S nejvyšší pravděpodobností se jednalo o doprovod pána ze Strzelicze. SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 138.

77 Tamtéž, fol. 131–139.

78 P. G. MOHRENTHAL, *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*, s. 149–157.

79 H. BESCHORNER, *Beschreibungen und bildliche Darstellungen*, s. 109.

(Na konci studie jsou oba prameny rozlišeny, aby se zachovala jejich výpovědní hodnota.) Dohromady obsahuje dodatečných 26 hostů z Čech (10), Moravy (dva), Uherska (jeden), Slezska (pět) a z Rakouska (osm).⁸⁰

Když jsou nyní obsáhnuty dva hlavní prameny, můžeme přejít k doplňování dalších hostů. Je možné začít oběma císařskými diplomaty, Fridrichem Heinrichem ze Seckendorffu a Leopoldem Vilémem z Valdštejna. Díky seznamu dam a dívek je možné přiřadit k Leopoldovi Vilémovi jeho dámský doprovod, protože jediné dohledatelné šlechtičny z habsburské monarchie pocházejí právě z rodu Valdštejnů.⁸¹ Konkrétně se jedná o ženu Leopolda Viléma, Marii Antonii (rozenou Lichtenštejn-Castelcornovou), a jednu hraběnku z Valdštejna. Snad by se mohlo jednat o jednu z jeho dcer, Marii Alžbětu (1703–1774) nebo Marii Barboru (1709–1788).⁸² Dále můžeme přičíst hraběte z Vrtby staršího, hraběte z Vrtby mladšího, Fridricha Viléma z Haugwitz⁸³ a hraběte z Nostic.⁸⁴

Posledním návštěvníkem našeho seznamu je šlechtic z Lichtenštejna. Pro svou specifčnost, s jakou se (ne)objevuje v pramenech, si však zaslouží trochu více pozornosti. Bývá totiž uváděn nejen jako princ,⁸⁵ ale také jako kníže.⁸⁶ Zaznamenaly ho rovněž prameny dokumentující dvorské ležení a mapy, zobrazující okol vojenských manévřů.⁸⁷ (Po jejich stranách se nalézal uvedený rejstřík, který čtenáři vysvětloval – kromě obecného přehledu toho, kde se co nacházelo v rámci slavnosti – jací hosté byli kde ubytováni.) Nicméně stejné typy pramenů ho na identických místech, kde by se měl nalézat, vůbec nereflktují (v jednom z plánů oblasti je dokonce jeho jméno přeškrtnuto).⁸⁸ Můžeme snad předpokládat, že

80 Někteří hosté z tohoto seznamu se vyskytují také v předchozím pramenu. Na konci studie je ještě připočten kníže z Lichtenštejna a kníže z Lobkovic, i přestože u nich není připsán údaj o jejich původu. P. G. MOHRENTHAL, *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*, s. 149–157.

81 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 140.

82 J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové v Čechách*, s. 764–765.

83 D. RUZICKA, *Friedrich Wilhelm Graf von Haugwitz (1702–1765)*, s. 29.

84 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 138.

85 P. G. MOHRENTHAL, *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*, s. 150.

86 SächsStA-D, f. 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01056/4, *Kriegs-Operationen, wie solche in der Ordnung im Campement zu sehen*.

87 SächsStA-D, f. 10026 Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 01064/03, fol. 26, 50; Friedrich Adam ZÜRNER, *Geographische Abzeichnung der in dem Meisnischen Creiß des Churfürstenthumbs Sachsen Liegenden Dioeces oder Superintendentur Grossen-Hayn: Sambt ihren Staetten, Flecken und Dorffschafften in welcher gegend Ihro Konigl. Maj. in Pohl. u. Churfürstl. Durchl. zu Sachsen Fridericus Augustus im Monat Maj und Iunio A. 1730, [nach 1730]* (SLUB Dresden, Kartensammlung, sign. SLUB/KS A14150); Christian Friedrich BOETIUS, *Delineation der Gegend von Dresden nach Torgau um das zwischen Gr. Hayn und Mühlberg für die Königl. Pohl. und Churfürstl. Sächs. Armee 1730 aptirte Campement*, Dresdae [ab 1730] (SLUB Dresden, Kartensammlung, sign. SLUB/KS A14623).

88 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, 127–129; Geheimes Kabinett, Nr. Loc. 1056/7, fol. 85, 87; *Fridericus Augustus im Monat Maj und Iunio A. 1730* (SLUB Dresden, Kartensammlung, sign. SLUB/KS A14150); Ch. F. BOETIUS, *Delineation der Gegend von Dresden nach Torgau um das*

s ním bylo dopředu počítáno a byl proto evidován saskými úředníky. Mohl nakonec třeba dorazit, ale nikoliv do dvorského tábora nebo pouze kratší dobu, což mohlo vést k tomu, že ho zaevidovaly jen některé prameny, zatímco jiné o jeho přítomnosti mlčí. Je patrné, že se kolem daného Lichtenštejna něco událo a že jeho účast na vojenských manévrech nebyla jednoznačně daná.⁸⁹

S tímto posledním šlechticem, kterého můžeme přiřadit do našeho seznamu, je možné dojít k závěru, že manévry u Zeithainu navštívilo 69 hostů z habsburské monarchie (konkrétně 67 šlechticů a dvě šlechtičny). Pokud přičteme dalších 18 pravděpodobných návštěvníků, dostaneme celkem 87 hostů.

Z tohoto počtu přicestovalo největší množství hostů ze Slezska (43). Co vedlo tolik slezských šlechticů k návštěvě saských vojenských manévřů? Jednou z největších motivací mnoha Slezanů musela být jejich konfesní spřízněnost se Saskem. I přestože August Silný a jeho syn konvertovali ke katolické víře (aby se mohli vůbec ucházet o polskou korunu), zůstávalo Sasko kolébkou luteránství, jenž představovalo v této době jedno z exulantských center českých, moravských a slezských nekatolíků.⁹⁰ S vojenskými manévry spojená oslava jubilea augsburské konfese mohla tuto konfesní vzájemnost ještě podpořit.⁹¹ Tento náboženský rozměr vojenských manévřů mohl být reflektován především slezskými hosty, kteří mohli v Sasku vidět svého potenciálního ochránce. Přeci jen bylo protestanství právě ve Slezsku v rámci monarchie spíše nelibě tolerováno než akceptováno.⁹²

Motivací vycestovat do Saska by se však dalo najít určitě více. Kupříkladu již zmíněný slezský šlechtic Jiří Karel z Haugwitz měl za sebou službu v saské armádě a s jeho zájmem o vojenství, se dá očekávat, že zrovna jeho musel přinejmenším zajímat nový stav saské armády.⁹³ Zahraničních důstojníků a hostů s vojenskými hodnostmi by se dalo najít více, což dokresluje neopomenutelný vojenský rozměr celé události. Další záminkou pro cestu do Saska mohly být vzájemné vazby na Saské kurfiřtství nebo přímo na sasko-polský dvůr. Pokud si vezmeme opět za příklad Jiřího Karla z Haugwitz, můžeme nalézt v ležení

zwischen Gr. Hayn und Mühlberg für die Königl. Pohln. und Churfürstl. Sächs. Armee 1730 aptirte Campement.

89 Pokud se nemělo jednat o knížete, nabízí se ještě osoba Josefa Václava z Lichtenštejna (1696–1772). C. v. WURZBACH, *BLKÖ*, Bd. 15, Wien 1866, s. 156.

90 Marie KOLDINSKÁ – Ivo CERMAN, *Základní problémy studia raného novověku*, Praha 2013, s. 219, 549.

91 Jubileum bylo Augustem Silným během slavností cíleně odsunuto do pozadí. Jakým způsobem to bylo pojato viz I. COUFALOVÁ, *Král-konvertita*, s. 115–126.

92 Josefem I. vydaná garance slezských náboženských svobod vznikla pouze pod vojenským nátlakem švédské armády v době Velké severní války. J. KUBEŠ – M. BAKEŠ – M. BURIÁNKOVÁ a kol., *V zastoupení císaře*, 274; M. KOLDINSKÁ – I. CERMAN, *Základní problémy studia raného novověku*, s. 548–549.

93 Ještě dva roky po vojenských manévrech se účastnil tažení Evžena Savojského u Bělehradu a Temešváru. D. RUZICKA, *Friedrich Wilhelm Graf von Haugwitz (1702–1765)*, s. 22–25.

u Zeithainu hned několik příslušníků jeho rodu. Z toho někteří Haugwitzové byli přímo ve službách saského kurfiřta.⁹⁴ Podobné vazby na Sasko a na sasko-polský dvůr musely přivést do vojenských táborů i další hosty. Leopold Vilém (II.) z Valdštejna byl díky své roli nejvyššího hofmistra Marie Josefy saským dvořanem, čímž vytvářel mezi oběma dvory komunikační most.⁹⁵ Dalším spojujícím článkem mohl být Jan Josef Hyacint Krakovský z Kolovrat (1692–1766)⁹⁶, který byl saským tajným radou. Mohl být proto kontaktní osobou v ležení u Zeithainu pro hraběte z Martinic⁹⁷ nebo hraběte Jana Josefa Hyacinta z Vrtby.⁹⁸ Vojenské manévry mohly být příležitostí setkat se s dalšími členy rodu. V ležení u Zeithainu se potkali například oba synové diplomata Kryštofa Václava z Nostic (1648–1712). Starší syn, Jan Karel Kryštof (1673–1740), dorazil dle záznamů z Čech. Mladší syn, Jan Ota Václav (1674–1751), přicestoval ze Slezska.⁹⁹ Jedná se sice o několik příkladů, ale předpokládám, že pokud by se člověk dále zabýval konkrétními jedinci, začal by se orientovat v této síti vazeb a vztahů, které by mohly být nejhustší právě mezi sousedními zeměmi Saska, tedy Čechami a Slezskem. Tento předpoklad by vysvětloval, proč se v ležení u Zeithainu vyskytlo tak málo zástupců šlechty z Moravy, která měla historicky blíže k Vídni než ke vzdálenějším Drážďanám.¹⁰⁰

Dokážeme však dojít k celkovému množství urozených hostů, abychom tím získali představu o velikosti manévru u Zeithainu? Jak ukázala tato studie, neexistuje jeden ucelený soupis všech návštěvníků. Dochované prameny se v některých místech mohou prolínat (jedna osoba se může vyskytovat v několika různých seznamech) a popisovat situaci z jiného dne. Stejně tak se slévají kategorie, které by umožňovaly snadněji zpracovat všechny údaje. Mezi urozenými hosty tak můžeme nalézt některé neurozené (jak se stalo i v případě návštěvníků z habsburské monarchie). Není proto snadné dojít k jednoznačnému číslu, pokud by tomu nepředcházela podrobný výzkum, jenž by dokázal všechny seznamy a záznamy rozklíčovat a kriticky porovnat. Přesto je však možné se pokusit o hrubý odhad

94 Jedná se o dvorského maršálka (hofmarschall) Johanna Adolfa z Haugwitz, jenž přebýval ve dvorském ležení Augusta Silného, rytmistra (rittmeister) Haugwitze pocházejícího z Gothy, anebo kapitána pontonýrů saské armády. SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 136; f. 10006 Oberhofmarschallamt, L 02, Nr. H04; G. ZWOCH, *Das Zeithainer Lager von 1730*, s. 69.

95 Leopold Vilém pomáhal například napříkald řešit hraniční spory panství Jana Josefa z Valdštejna. J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové v Čechách*, s. 548–549.

96 C. v. WURZBACH, *BLKÖ*, Bd. 12, Wien 1864, s. 382.

97 Kolovratova tehdejší žena, Marie Anna, byla sestrou dorazivšího hraběte (ať už se jednalo Adolfa Bernarda nebo Františka Michala). *Neue Deutsche Biographie*, Band 16, Berlin 1990, s. 304; P. MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 1. díl, Praha 2008, s. 608.

98 Stejným způsobem mohla kontaktů Jana Josefa Hyacinta využít hrabata z Vrtby, neboť první žena Kolovrata pocházela z tohoto rodu. C. v. WURZBACH, *BLKÖ*, Bd. 12, Wien 1864, s. 382.

99 Kryštof Václav NOSTIC – Jiří KUBEŠ (ed.), *Deník z cesty do Nizozemí v roce 1705*, Praha 2004, s. 23.

100 Bylo by zajímavé prozkoumat nakolik mohla hrát v případě návštěvníků Saska historická spojitost Čech s Horními a Dolními Lužicemi, popřípadě exulantů v Sasku. Srov. M. KOLDINSKÁ – I. CERMAN, *Základní problémy studia raného novověku*, s. 413–452, 534–558.

všech urozených hostů a jejich doprovodu na základě prozkoumaných pramenů. Sečtením pruských důstojníků,¹⁰¹ hostů z Rzeczpospolité ubytovaných v Großenhainu,¹⁰² knížecích osob,¹⁰³ představitelů saského dvora¹⁰⁴ a zahraničních hostů a šlechticů dostaneme zhruba 700 návštěvníků.¹⁰⁵ Toto číslo je však natolik přibližné, že se dá považovat za pomyslnou spodní hranici šlechticů a jejich doprovodu, kteří události byli přítomni. Především pokud vezmeme v potaz nezaznamenané neurozené diváky, je jisté, že bylo přítomných diváků mnohem více.

Závěrem

Tato studie ukázala, že vojenské manévry u Zeithainu navštívilo s jistotou 69 hostů z habsburské monarchie. Je však pravděpodobné, že v průběhu konání manévrů přicestovalo z monarchie až 87 šlechticů (z toho dvě šlechtičny) z odhadované spodní hranice celkového množství 700 hostů. V rámci habsburské monarchie měla největší zájem o událost šlechta ze Slezska (pocházela z něho více než polovina hostů). To mohlo být dáno jednak geografickou blízkostí Slezska a Saska, jednak konfesní blízkostí obou zemí. Je pravděpodobné, že oslava jubilea augsburské konfese, která (do jisté míry) proběhla právě na vojenských manévrech, mohla být pro mnohé Slezany motivací proč do Saska vycestovat. Ostatní země monarchie měly menší zastoupení. Jestliže do pomyslné první kategorie zařadíme Slezsko, jako zemi s největším počtem účastníků, do druhé kategorie by patřily Čechy a Rakousko. (Většina rakouských hostů přicestovala přímo z Vídně.) Hosté z Moravy a Uherska byli na manévrech zastoupeni minimálně.

Počet dorazivších hostů ukazuje, že se o manévrech Augusta Silného v habsburské monarchii vědělo a že o ně panoval zájem.¹⁰⁶ Společenská událost takového významu musela přitahovat šlechtice s takovými vazbami, které umožňovaly přiblížit se centru celé události, k polskému a pruskému králi. V některých případech je možné dohledat vazby na rodiny v Sasku nebo přímo na sasko-polský dvůr, čímž se dá lépe pochopit motivace šlechticů na manévry vycestovat. Právě zde se mohly projevit jejich politické a rodinné vazby na

101 SächsStA-D, f. 10006 Oberhofmarschallamt, G, Nr. 30a, fol. 115–120.

102 Tamtéž, fol. 129–130.

103 Tamtéž, fol. 127–129.

104 Tamtéž, fol. 143–153.

105 Pro srovnání, u příležitosti velkolepé oslav svatby Fridricha Augusta, syna Augusta Silného, a Marie Josefy, v Drážďanech v roce 1719 mělo být přítomno až 1257 hostů ze zahraničí. SächsStA-D, f. 10026 Geheimes Kabinett, Loc. 357/2. Citováno dle: Barbara MARX, *Disziplinierte Räume. Die visuelle Formierung Dresdens unter König August dem Starken*, in: Gert Melville (ed.), *Das Sichtbare und das Unsichtbare der Macht. Institutionelle Prozesse in Antike, Mittelalter und Neuzeit*, Köln – Weimar – Wien 2005, s. 178.

106 Do jaké míry byl ten zájem velký nebo malý by bylo možné říct, pokud by byla účast na vojenských manévrech porovnána s obdobnou událostí podobné kvality.

Sasko-Polsko. Význam vojenských manévřů je doložitelný také na množství diplomatů, kteří do ležení přicestovali. Je možné očekávat, že vojenské manévry byly důležitou událostí císařské diplomacie. V ležení u Zeithainu se setkali dva císařští diplomaté, kteří museli sledovat s velkým zájmem dění kolem obou panovníků a jejich dvorů, kteří se setkali na jednom místě na tak dlouhou dobu. Zajisté si císařští vyslanci nenechali ujít příležitost se setkat a projednat aktuální diplomatickou situaci.

Seznam hostů z habsburské monarchie

Předkládaný soupis představuje transliterována jména šlechticů z habsburské monarchie, kteří přicestovali na vojenské manévry u Zeithainu. Cílem tohoto seznamu je přiblížit čtenářům v ucelené podobě všechny hosty, pro které jinak nebylo v textu místo. Seznam se dělí na dvě části. V první jsou transliterováni ti hosté, u nichž můžeme s jistotou tvrdit, že do Saska přicestovali. Ta vychází ze seznamu *Ohngefähre Consignation derer Frembden* a dalších záznamů úřadu vrchního dvorského maršálka (*oberhofmarschallamt*). Druhá část je věnována těm hostům, u nichž návštěvu ležení předpokládáme. Vychází ze *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*.¹⁰⁷ Hosté označení hvězdou [*] značí, že se daní hosté objevují v obou pramenech, i když jsou uvedeni v tomto seznamu pouze jednou. V těch případech, kdy byl u jména šlechtice doplněn specifitější údaj o jeho původu (nikoliv pouze země, ale například též města), je u nich transliterován také tento údaj. Bohužel pouze část z celkového množství 87 návštěvníků se podařilo blíže identifikovat (v takovém případě se u šlechtice nachází odkaz na poznámku pod čarou), což je mimo jiné dáno tím, že není vždy snadné rozpoznat konkrétní osobu pouze na základě titulu a rodového jména.

I. část

a) *Ohngefähre Consignation derer Frembden:*

Aus Böhmen:

H[err] Rath von Adlersfeld aus Praag [*]¹⁰⁸

H[err] Graf von Lichnowski aus Praag

H[err] von Lissau [*]

H[err] Baron von Mannsfeld aus Praag [*]

107 P. G. MOHRENTHAL, *Sächsischen Curiositäten – Cabinet*, s. 149–157.

108 Johann Christian Antoni z Adlersfeldu byl radou českého komerčního kolegia v Praze. Claire MADL, *Johann Christian Anthoni von Adlersfeld: The Original Owner of the Weiss London Manuscript*, in: *Journal of the Lute Society of America*, 2000, vol. 33, s. 33–46; J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové v Čechách*, s. 680–683.

H[err] Graf von Martinic aus Praag
H[err] Baron von Thaun Jun[ior]
H[err] Baron von Thaun Sen[ior]
H[err] Graf von Sporck¹⁰⁹

Aus Mähren:

H[err] Graf von Kaunitz Jun[ior] aus Brün¹¹⁰
H[err] Graf von Kaunitz Sen[ior] aus Brün [*]¹¹¹
H[err] Graf von Tentschin [*]

Aus Schlefien:

H[err] von Arnold Jun[ior] aus Breßlau
H[err] von Arnold Sen[ior] aus Breßlau
H[err] Baron von Best
H[err] von Breshler
H[err] Graf von Dohna
H[err] Graf von Fränkenberg
H[err] von Göze
H[err] Obrift von Haugwitz [se svým synem Fridrichem Vilémem]¹¹²
H[err] von Haupt
H[err] von Helbiger Jun[ior]
H[err] von Helbiger Sen[ior]
H[err] Baron von Hund aus Glogau
H[err] von Knebelsdorff
H[err] von Kuschenbar Jun[ior]
H[err] von Kuschenbar Sen[ior]
H[err] von Lemberg aus Glogau
H[err] Baron von Mallowizky
H[err] Baron von Meerbach

109 František Antonín Špork (1662–1738), o kterém je již známo, že se účastnil manévru u Zeithainu. Pavel PREISS, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*, Praha – Litomyšl 2003, s. 422.

110 Jedná se pravděpodobně o Václava Antonína z Kounic-Rietbergu (1711–1794), který měl nastoupit v následujícím roce na univerzitu v Lipsku. Je možné, že mu chtěl otec dopředu představit saské prostředí. Grete KLINGENSTEIN, *Der Aufstieg des Hauses Kaunitz: Studien zur Herkunft und Bildung des Staatskanzlers Wenzel Anton*, Göttingen 1975, s. 157–219; C. v. WURZBACH, *BLKÖ*, Bd. 11, Wien 1864, s. 70.

111 Hrabě Maxmilián Oldřich z Kounic-Rietbergu (1679–1746). Tamtéž, s. 69.

112 Jiří Karel z Haugwitz, jenž dorazil na manévry se svým synem Fridrichem Vilémem z Haugwitz (1702–1765). D. RUZICKA, *Friedrich Wilhelm Graf von Haugwitz (1702–1765)*, s. 29.

H[err] Baron von Modrack
 H[err] von Niebelschücz
 H[err] von Nofticz [*]¹¹³
 H[err] Cornet von Nofticz
 H[err] Baron von Ozetrill Jun[ior]
 H[err] Baron von Ozetrill Sen[ior]
 H[err] Baron von Poppen [*]
 H[err] von Posatowski Jun[ior]
 H[err] von Posatowski Sen[ior]
 H[err] Baron von Rotha
 zwey Herren Gebrüder von Üchtericz
 H[err] von Schöndorff
 H[err] von Unruh
 H[err] Graf von Warttensberg
 H[err] von Wolff aus Breßlau
 H[err] Graf von Wratislau¹¹⁴
 H[err] von Stosch
 H[err] Baron von Zettwiz [*]
 H[err] Stallmeifter von Zesterflecht aus Strzelicz
 H[err] von Zscchesch
 H[err] von [nečitelné]¹¹⁵

Aus Ungarn

H[err] Graf von Berecim
 H[err] von Semiyloski

Aus Wien:

H[err] Graf Bartalothy [*]
 H[err] von Börckenfeld
 H[err] von Fraiczheim
 H[err] Graf Gilleihs [*]
 H[err] Baron von Haagen
 H[err] Baron von Kniphausen [*]

113 Jan Ota Václav z Nostic (1674–1751) ze Slezska. Viz pozn. č. 99.

114 Může se jednat o příbuzného Františka Karla Vratislava z Mitrovic, jenž v té době sloužil jako vyslanec v Rusku. N. MICHALICOVÁ, *Vyslanec hofmistrem – hofmistr vyslancem*, s. 133.

115 Pod pořadovým číslem 231.

M[onsieu]r de Pierre
H[err] von Triebenbach
H[err] von Zweyrestein

b) Další hosté uvedeni v záznamech vrchního dvorského maršálka (oberhofmarschallamt):

H[err] Graf von Nofitz¹¹⁶
Der Kayßer[liche] Gefand in Preußen und General Feldzeugmeister H[err] Graf von
Sekendorff¹¹⁷
H[err] Obrift Hoffmeister Graf von Waldftein¹¹⁸
Frau Oberhoffmeistern Gräfin von Waldftein¹¹⁹
Fräul. Gräfin von Waldftein¹²⁰
H[err] Graf Wrtby Jun[ior]¹²¹
H[err] Graf Wrtby Sen[ior]

II. část

Hosté ze seznamů Sächsischen Curiositäten – Cabinet

Ihro Durchl[aucht]. Printz von Lichtenftein¹²²
Ihro Durchl[aucht] Fürst von Lobkowitz¹²³
Der Graf von Altbahn, aus Wien
Der Graf von Berenny, aus Ungarn¹²⁴
Der Graf von Cobentz, aus Wien
Der Graf von Globen aus Böhmen

116 Jan Karel Kryštof z Nostic (1673–1740). Viz pozn. č. 99.

117 Friedrich Heinrich von Seckendorff (1673–1763).

118 Leopold Vilém II. z Valdštejna.

119 Marie Antonie z Valdštejna, rozená Lichtenštejn-Castelcornová (1690–1774). J. HRBEK, *Barokní Valdštejnové v Čechách*, s. 764–765.

120 Pravděpodobně se jedná o jednu z jeho dcer, Marii Alžbětu (1703–1774), nebo Marii Barboru (1709–1788). Tamtéž.

121 Buď se jednalo o Františka Václava z Vrtby (1670–1750) a jeho syna, nebo o Františka Arnošta (1674–1750) a jeho stejnojmenného syna (1717–1794). Srov. pozn. 73.

122 Může se jednat o Josefa Jana z Lichtenštejna (1690–1732), nebo o Josefa Václava z Lichtenštejna (1696–1772). Srov. pozn. č. 35 a 89.

123 V této době byl knížetem z Lobkowic Filip Hyacint (1680–1734). C. v. WURZBACH, *BLKÖ*, Bd. 15, Wien 1866, s. 310.

124 Je otázkou, jestli hrabě z Berenny a hrabě Berecim (viz hosty z Uherska I. části) nejsou tytéž osoby.

Der Graf von Hirfchau, in Böhmen
Der Graf von Korninsky, aus Praag
Der Graf von Lichnoffsky, aus Wien
Der Graf von Palfy, aus Wien
Der Graf von Sobeck, aus Praag¹²⁵
Der Graf von Solms, aus Schlefien
Der Graf von Wratislaw, aus Böhmen¹²⁶
Der Freyherr von Dehm, aus Böhmen¹²⁷
Der Freyherr von Mutrach, aus Schlefien
Der Freyherr von Stockhaufen, aus Schlefien
Der Freyherr von Tamm, aus Praag
Der Freyherr von Wallowez, aus Praag

Bc. Tomáš Konečný

Katedra historie, Filozofická fakulta,
Univerzita Palackého v Olomouci
konecnyth@seznam.cz

125 Felix Sobek z Kornic. Viz pozn. č. 75.

126 Může se jednat o dalšího příbuzného Františka Karla Vratislava z Mitrovic, jenž v té době sloužil jako vyslanec v Rusku. N. MICHALICOVÁ, *Vyslanec hofmistrem – hofmistr vyslancem*, s. 133.

127 Může se jednat o Václava Ignáce Deyma ze Stríže (1667–1747), nebo jednoho z jeho tří synů. P. MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 1. díl, Praha 2008, s. 177–178.

Summary

Noble guests of Augustus the Strong.

Habsburg nobility at military manoeuvres near Zeithain (1730)

The manoeuvres near Zeithain were visited by many spectators and guests, which is reflected in many sources to this day. We can see that the greatest attention was paid to the guests staying in the Hoflager, primarily those belonging to the upper nobility and both kings. The other visitors are also documented, but not to such an extent. This could be for many reasons. So many guests must have arrived at Zeithain that it would certainly have been difficult to note and record all of them. Also, the number of guests seems to have changed over the duration of the event as guests arrived and departed during the time. Moreover, only some of all the visitors could have been invited by Augustus the Strong himself, which meant that even he was struggling to comprehend how many guests arrived in total. That makes it difficult to determine the precise total number of guests. The estimated attendance is 700 people but this count must be taken with caution.

This study showed with certainty that 69 guests from the Habsburg Monarchy visited the military manoeuvres at Zeithain. But it is presumable that during the manoeuvres up to 87 nobles, including two noblewomen, arrived. Within the Habsburg monarchy, the nobility from Silesia were those most interested in the event (half of the guests arrived from there). This could be due to the geographical proximity of Silesia and Saxony and to the confessional proximity of both lands. It is likely that the celebration of the jubilee of the Augsburg Confession, which (to a certain extent) took place during the military manoeuvres, could have been the motivation for many Silesians to travel to Saxony. The other countries of the monarchy were less represented. If we determine the

guests from Silesia as the theoretical first category with the greatest number of visitors from the Habsburg monarchy, the second category can include Saxony's neighbours, Bohemia and Austria. (Most of the Austrian guests travelled to Zeithain directly from Vienna.) The lands of Moravia and Hungary were minimally represented at the manoeuvres, with few guests. The nobility of those lands were probably orientated to another area than Saxony.

The number of guests shows that Augustus the Strong's manoeuvres were well known in the Habsburg Monarchy. A social event of such significance must have attracted precisely those nobles with such ties as allowed them to approach the courts of Saxony-Poland or Brandenburg-Prussia. In some cases, it is possible to trace ties to families in Saxony or to the Saxon-Polish court, which makes it possible to gain a better understanding of the nobles' motivation to travel to the camp at Zeithain. I expect that this is where their political and family ties to Saxony-Poland could have manifested themselves. The importance of the military manoeuvres can also be proved by the number of diplomats who were present at the camp. It can be expected that military manoeuvres were a significant event for imperial diplomacy. The two imperial diplomats, who visited the military camp at Zeithain, must have watched with great interest the events surrounding the two sovereigns and their courts, who met in a single place for such a long time. We can therefore assume that surely the imperial envoys did not miss the opportunity to meet and discuss the current diplomatic situation.

